

کرمانشاه

استان کرمانشاه در غرب ایران، با مساحتی حدود ۲۴ هزار و ۴۳۴ کیلومتر مربع واقع شده است. این استان از شمال به استان کردستان، از جنوب به استان های لرستان و ایلام، از شرق به استان همدان و از غرب به کشور عراق محدود می شود. مرکز استان کرمانشاه، شهر کرمانشاه است و شهرهای مهم این استان عبارتند از: اسلام آباد غرب، پاوه، جوانرود، سرپل ذهاب، سنقر، صحنه، قصر شیرین، کنگاور، گیلان غرب، هریس.

فهرست وب سایت ها و خدمات الکترونیکی

موقعیت جغرافیایی

استان کرمانشاه جزو نواحی کوهستانی کشور به شمار می آید که بین فلات ایران و جلگه بین النهرین واقع شده است. همچنین این استان در قسمت شمال غربی کوه زاگرس قرار گرفته که همین باعث شده، سراسر منطقه تحت پوشش قله ها و ارتفاعات این رشته کوه قرار گیرد. بر اساس نظریه زمین شناسان؛ استان کرمانشاه در دوران های مختلف زمین شناسی، بر اثر حرکت صفحه آفریقا عربستان، به سمت صفحه ایران و در نتیجه پیدایش چین خوردگی و رسوبات دوران دوم و اوایل دوران سوم تشکیل شده است. ارتفاعات و چاله های موجود در منطقه، بعد از پیدایش، تحت تاثیر عوامل فرسایشی قرار گرفته است. جنس مواد تشکیل دهنده ناهمواری ها، اغلب رسوبی و از نوع آهک است که نمونه بارز آن کوه بیستون و کوه پرآو یا پرآب است.

از مهم ترین کوه های این استان می توان کوه های دالاهو، کوه های پرآو یا پرآب، کوه شاهو، کمر زرد، هزار خانی پایین، دالاخانی، کوه بدر، سیروله، بازی دراز و کوه سه سر را نام برد. وجود مجموعه ای از رشته کوه های موازی در استان، باعث پیدایش دشت های مرتفع کوهستانی در میان این رشته کوه ها شده است. از مهم ترین پهنه هموار استان می توان ماهیدشت در جنوب غرب کرمانشاه را ذکر کرد. از دیگر دشت های وسیع سرسبز استان می توان به دشت حسن آباد، گاور، دیره، دینور، چم چمال، اسلام آباد و کرد، بشیوه پاطاق، ذهاب و سومار اشاره کرد.

آب و هوای استان کرمانشاه تحت تاثیر عبور جریان هوایی مدیترانه ای و مناطق کوهستانی قرار دارد که به طور کلی به دو منطقه گرمسیری در غرب و سردسیری در سایر نواحی تقسیم می شود. ولی با این وجود می توان چهار نوع اقلیم متفاوت را برای استان بیان کرد که عبارتند از: زمستان ملایم و تابستان گرم و خشک در شهرستان های چون: قصر شیرین، سرپل ذهاب و دهستان ازگله. زمستان سرد و تابستان خنک در پاوه، جوانرود و کرد. اقلیم نیمه خشک و استپی خنک در شهرستان هایی مانند: سنقر و دهستان پشت دربند. آب و هوای

نیمه خشک و استپی گرم در کنگاور، صحنه و هرسین.

بادهای مهم استان کرمانشاه عبارتند از:

بادهای غربی، که رطوبت نسبی اقیانوس اطلس و مدیترانه را همراه داشته و باعث بارندگی در منطقه می شود و اغلب در زمستان و بهار جریان دارد، نوع دوم؛ بادهای شمال هستند که این بادهای در فصل تابستان می وزند و در اعتدال آب و هوای بخش از استان و کاهش گرمای آن موثرند، بادهای سام یا سموم نوع سوم بادهای هستند؛ فقط در منطقه نوار مرزی می وزند و هوای منطقه را در تابستان ها بسیار گرم و غیر قابل تحمل ساخته و خسارت های زیادی به جا می گذارد.

همچنین استان کرمانشاه دارای چهار حوزه آبریزی با رودخانه هایی به شرح زیر است: حوضه آبریز سیروان شامل آب ليله، زیمکان، آب زرشک، مره خلیل، گاو رود، علیا یا گاو وهره و آب شمشیر، حوضه آبریزگاه یا گاماسیاب و یا گاماسیاب شامل رودخانه های گاماسیاب، جامیشان و دینور، حوضه آبریز قره سو مشتمل بر رودخانه قره سو، رازآور، مرگ و قسمتی از حوزه آبریز سیمره، رود اروند رود و هزارخانی و اما چهارمین حوزه آبریز، حوضه آبریز الوند است که شامل رودخانه های الوند، دیره، گیلان غرب، قوره سو، چم امام حسن، آب ماهیت یا آو ماهیت می شود. از دیگر رودخانه های این استان هواسان، کنگر و آب نعمت است.

پیشینه تاریخی

بر اساس شواهد و مدارک باستان شناسی، استان کرمانشاه، جزو اولین زیستگاه های انسان و از مراکز مهم جمعیتی در زاگرس میانی، به شمار می رود. تمامی ادوار زندگی انسان از دوره سنگی و دوره های تمدن پیش از تاریخ تا تشکیل حکومت های بزرگ، سیر تحول خود را در این محدوده طی کرده است. براساس مدارک موجود باستان شناسی، انسان های اولیه، حدود ۹ هزار سال پیش پس از ترک زندگی غارنشینی و روی آوردن به یک جا نشینی، این منطقه را به عنوان محل سکونت خود انتخاب کرده و در آن جا ساکن شدند. بنابراین می توان گفت؛ نخستین روستای خاورمیانه در دوران نوسنگی از سال ۹۸۰۰ ق. م تا ۷۴۰۰ ق. م، در این منطقه شکل گرفته است.

پس از مهاجرت اقوام آریایی در هزاره سوم و چهارم ق. م، دامنه کوه های زاگرس این منطقه به یکی از مراکز مهم تجاری و بازرگانی تبدیل شد. بازرگانان این منطقه با بازرگانان شوش و بین النهرین داد و ستد و تبادل کالا داشتند. این مهاجرت تاریخی بعدها به مهاجرت «گوتی» یا «کاسی» مشهور شد.

ذکر طوایفی که در زاگرس سکونت داشته اند در کتیبه های سارگن پادشاه اکد که در سالهای ۲۰۳۰ تا ۲۰۴۸

ق. م، بر جنوب بین النهرین حکومت داشت، آمده است. ساکنان این منطقه شامل طوایفی به نام لولوبی، گوتی، منابی، نایری، آمادا، پارسوا هستند. لولوبی ها از اجداد لرهای ایران هستند که در گذشته در سرپل ذهاب و سلیمانیه کردستان عراق که بخشی از ایران محسوب می شد، ساکن بودند.

در دوره ساسانی، استان کرمانشاه بیش از هر دوره دیگری از اعتبار و رونق خاصی برخوردار بود. شهریاران ساسانی به علت نزدیکی این منطقه به پایتخت آن ها یعنی تیسفون ایام تابستان را در قصرهای ییلاقی این منطقه می گذراندند. این استان در گذشته به عنوان دومین پایتخت ساسانیان مورد توجه حکومت بود و همین باعث به جا ماندن آثار بسیار زیاد و ارزشمندی در این استان مانند طاق بستان، کتیبه بیستون و معبد آناهیتا شده است.

کرمانشاه در متون کهن پهلوی از جمله کارنامه اردشیر بابکان که مهم ترین سند پهلوی جهان است به نام «کردان شاه» آورده شده است. نام کرمانشاه یا کردان شاه را بهرام چهارم ساسانی که به مدت ۱۱ سال، حکومت ساسانی را بر عهده داشت- از سال ۳۸۸ تا ۳۹۹ میلادی- بر این منطقه گذاشته است. سیستم حکومتی ایران باستان به این گونه بود که تمامی شهرها پادشاهی از همان منطقه داشتند و همه این پادشاهان زیر نظر شاه شاهان که شاهنشاه نامیده می شده بودند. کتب باستانی ایران ساخت کرمانشاه را به طهمورث دیو بند نسبت داده است.

پس از حمله اعراب به ایران به فرماندهی سعد جریر در سال ۶۴۰ م، و فتح کرمانشاه، این منطقه به کلی ویران و از جمعیت آن کاسته شد، در پی این حملات مردم کرمانشاه به شهر دینور مهاجرت کردند و بعد از آن از اوایل قرن دوم هـ ق، مردم کرمانشاه شهری در حاشیه رود قره سو ساختند و در زمان حکومت عباسیان به علت موقعیت استراتژیک خود یکی از چهار شهر مهم عراق عجم به حساب می آمد.

کرمانشاه در دوره حکومت سلجوقی ها به طور رسمی کردستان نامیده شد. با حمله سپاه مغول به ایران در سال ۱۲۲۰ م، بار دیگر این منطقه ویران شد و در زمان لشکرکشی هلاکوخان به بغداد خسارات زیادی را متحمل شد.

در دوران صفویان و در زمان حکومت شاه صفی، جنگ های میان دولت ایران و دولت عثمانی با انعقاد قرارداد ذهاب در سال ۱۰۱۸ هـ ش، پایان یافت و بدین ترتیب کرمانشاه از عصر شاه صفی تا پایان دوره صفویه دورانی از آرامش همراه با پیشرفت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را گذراند.

در عصر افشاریه؛ به دلیل وجود توپخانه نادری در کرمانشاه این شهر اهمیت نظامی یافت و به جبهه جنگ نادر شاه با دولت عثمانی تبدیل شد.

در دوران زندیه، این منطقه توسط، الله قلی خان زنگنه اداره می شد ولی در پی مرگ کریم خان، وی به عنوان یکی از مدعیان قدرت، برای دستیابی به تاج و تخت باعث بروز جنگ و وارد آمدن خسارت های فراوان در منطقه شد.

دولت قاجار نیز خدماتی را برای کرمانشاه به ارمغان آوردند. فتحلیشاه قاجار برای کوتاه کردن دست عثمانی ها در سال ۱۱۸۴ هـ ش، فرزند خود محمد علی میرزای دولتشاه را برای سرکوب تجاوزهای عثمانی به حکومت کرمانشاهان منصوب کرد. در پی این انتصاب، وی این شهر را پایتخت خود قرار داد و بناهای بسیاری از جمله: دیوانخانه، حمام ها، مساجد و بسیاری دیگر را ساخت. فرزند دولتشاه بستان السیاحه، ۲۵ سال حاکم کرمانشاه بود و در راه آبادانی شهر کوشش نمود. بنای بازار مسقف فعلی و مسجد عمادالدوله یادگاری اوست.

کرمانشاه در جنگ جهانی اول و دوم به تصرف نیروهای خارجی درآمد و پس از پایان جنگ تخلیه شد. صدمات و خسارت های وارد شده به کرمانشاه و حتی کتیبه جهانی بیستون نشان دهنده ولی این جریان؛ اهمیت و موقعیت سوق الجیشی این منطقه در آن دوره بوده است .

در سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ با روی کار آمدن رضاشاه پهلوی حکومت مرکزی توانست تا اندازه‌ای نفوذ و قدرت خود را در سراسر ایران تامین نماید و به آبادانی این منطقه در این دوره افزوده شد.

متأسفانه در طول مدت ۸ سال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، بار دیگر این استان متحمل خسارت‌های فراوانی گردید. که طی سال‌های بعد از جنگ مرمت و بازسازی شدند.

اقوام و زبان

استان کرمانشاه یکی از استانهای کردنشین کشور محسوب می‌شود. ساکنین این استان را کردها که از اقوام اصیل آریایی هستند تشکیل می دهند. غیر از ساکنین بومی، اقوام دیگری چون: ارمنی، ترک، عرب، لر و لک نیز در پی مهاجرت به این منطقه آمده و در آنجا ساکن شده اند.

بنابراین از رایج ترین زبان های مورد استفاده در استان زبان کردی و زبان فارسی کرمانشاهی هستند. سابقه تاریخی کردها موجب پیدایش گویشهای بی شماری شده است که برخی از آنها عبارتند از: گویش کردی کلهری، گویش کردی اورامی، گویش کردی سورانی، گویش لکی.

زبان کردی دارای چهار شاخه اصلی و شصت گونه گویشی را در بر می‌گیرد که چهار شاخه اصلی زبان کردی شامل: کرمانجی شمال، کرمانجی جنوب، کردی کرمانشاهی، اورامی و گوران است که هر یک گویشهای خاصی را شامل می‌شود.

زبان کنونی مردم کرمانشاه و کردستان بدون هیچ شک و شبه ای از پهلوی و اوستایی ایران گرفته شده است. مهم ترین سند ریشه پهلوی زبان کردی سروده های باباطاهر عریان شاعر بلند آوازه ایران است که به لهجه محلی می باشد و از واژه های پهلوی یا همان کوردی امروزی استفاده کرده است .

جدای از این گویش ها، به دلیل مهاجرت اقوام مختلف زبان های دیگری نیز در استان مورد استفاده قرار می گیرد که عبارتند از: زبانهای ارمنی، ترکی، عربی و لری.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان کرمانشاه از مراکز مهم جامعه عشایر کشور محسوب می شود. ساکنین این استان از قدیم، زندگی کوچ نشینی و عشایری همراه با دامداری داشته اند. مهم ترین عشایر و ایلات این منطقه عبارتند از: ایل گوران، ایل سنجابی، ایل کلهر، ایل ترکاشوند، ذوله، کمزند، بالوند یا زردبلان، ثلاث باباجانی، قبادی، جمیر یا جمهور و بان زدره.

اقتصاد معیشتی ایل و عشایر استان به پرورش دام وابسته است و در عین حال؛ وجود مراتع غنی در دامنه های زاگرس، داشتن استعداد های ویژه در زمینه آب و خاک آن را در ردیف یکی از قطب مهم دامپروری و کشاورزی در سطح کشور قرار داده است.

همچنین وجود منابع آبی فراوان از جمله؛ رودخانه های دائمی، چشمه ها، آبگیر ها و تالاب ها شرایط مناسبی جهت توسعه پرورش ماهی در استان ایجاد نموده است. از دیگر منابع اقتصادی استان زنبور داری و پرورش طیور است.

در بخش کشاورزی، استان کرمانشاه به علت داشتن شرایط خاص اقلیمی و وجود خاک های زراعی مرغوب، آب فراوان، دشت های وسیع و دره های حاصلخیز و طولانی یکی از نواحی مستعد کشاورزی در کشور به شمار می آید که امکانات بالقوه بسیار بالایی برای توسعه کشاورزی برخوردار است. از مهم ترین محصولات کشاورزی این استان می توان: گندم، جو، چغندر قند، برنج، صیفی، سبزی و میوه هایی از قبیل: انار، بادام، خرما، سیب، گردو و مرکبات را نام برد.

استان کرمانشاه همچنین در بخش صنعت، فعالیت های چشمگیری دارد. واحد های صنعتی پالایشگاه نفت، نیروگاه حرارتی بیستون، کارخانه نساجی غرب، پشم ریزی غرب، پشم بافی کشمیر، کارخانه تولید انواع سیم و کابل برق، کارخانه رنگ سازی، کارخانه تولید نایلون، خوراک دام و طیور از جمله آن هاست. همچنین؛ پتروشیمی کرمانشاه، مجتمع شیمیایی بیستون، باختر بیوشیمی و کیمیای غرب گستر، سیمان غرب، چینی کرد، کاشی بیستون و کاشی کرد از مهم ترین واحدهای صنعتی استان است.

از نظر ذخایر معدنی نیز این استان حائز اهمیت می باشد که عمده ترین آنها عبارتند از آهن، سرب، گوگرد، آلومیت، کوارتزیت.

غذاهای محلی

پرشت، پلو سیب، خمار آشی، خورش خلال بادام، شلمین، دوپنه، زورده، زو و کره

سوغات

بخش شیرینی : کاک تخم مرغی، نان برنجی یا کلوچه برنجی، نان خانقی یا نان خرمايي.
بخش دامداری : روغن کرمانشاهی یا روغن حیوانی که از شهرت جهانی برخوردار است
بخش صنایع دستی : انواع آلات موسیقی چون: دف، تنبور، تار، دیوان و سه تار، انواع حصیرها، جاجیم، قالی، قلم زنی های روی مس، گلیم، گیوه

جاذبه های طبیعی گردشگری

اسلام آباد : دامنه کوه نوا، چشمه سراب شرف آباد، چشمه سراب هرسم، طبیعت روستای سراب هرسم، طبیعت بخش ماهی دشت، طبیعت بخش کرد

پاوه : رودخانه سیروان، رودخانه ليله، رودخانه چم مره خيل، رودخانه گلال، رودخانه آب خليفه، رودخانه آب مرن، روستای تاریخی خانقاه، روستای تاریخی شمشير، روستای تاریخی هجيج، دامنه کوه شاهو، دامنه کوه ماکوان، دامنه کوه آتشفگاه، دامنه کوه کزن، چشمه سراب بل، چشمه سراب هولی، چشمه سراب سپیا، چشمه آب معدنی بل، چشمه آب معدنی هانی کوان، طبیعت شهر باینگان، طبیعت شهر نودشه، طبیعت شهر نوسود، غار آهکی کلهرود، منطقه جنگلی مرخيل، منطقه جنگلی بوزه، منطقه جنگلی پلنگانه

جوانرود : رود دایمی زمکان یا زیمکان، روده ليله، رود آب زرشک، رود دشت خور یا خُر، رود قره سو، دامنه کوه مامو کران، دامنه کوه بازان، دامنه کوه کان دزدان، دامنه کوه گرده برگیر، غار کاوات، غار قوری قلعه

سرپل ذهاب : آبشار پیران، دامنه کوه برز، دامنه کوه قراویز، دامنه کوه بزنیان، دامنه کوه دالاهو، دشت ذهاب، چشمه آب گرم تنگ آب حمام، چشمه سراب پیران، چشمه سراب پل ماهیت، چشمه سراب گرم، چشمه سراب قره بلاغ، چشمه سراب قلعه شاهین، چشمه سراب ذهاب، چشمه سراب ماراب، چشمه سراب چنار، چشمه آب معدنی روستای آینه

سنقر : باغ های سه آسیاب، دامنه کوه مادیان کوه، دامنه کوه دالاخانی، دامنه کوه سایه علی، دامنه کوه پنجه علی، دره سرسبز دهستان کیونانات، دره روستای حسین آباد، دره رود قوری چای، حاشیه رودخانه گاو رود، حاشیه رودخانه سنقر چای، چشمه سراب گلوئیچ، چشمه سراب گزنهله، چشمه سراب چرمه، منطقه حفاظت شده کوه های بدر پریشان

صحنه : آبشار مسیر رودخانه دربند، دامنه کوه هجر، دامنه کوه چرشکان، دامنه کوه کلاغان، دامنه کوه تکلو، دامنه کوه نخود چال، دامنه کوه سوویل، دامنه کوه چهار چالاب، حاشیه رود دینور، حاشیه رود گاماسیاب، حاشیه رود کنگر شاه، چشمه سراب بیدسرخ، چشمه سراب سوری جان، چشمه سراب صحنه، حمام دوره صفویه، منطقه دربند

قصر شیرین : حاشیه رودخانه الوند، جنگل های منطقه گیلان غرب قصر شیرین، جنگل های منطقه اسلام آباد قصر شیرین، دامنه کوه های بازی، دامنه کوه های آق داغ، دامنه کوه های سه سر

کرمانشاه : پارک جنگلی طاق بستان، تالاب هشیلان، دامنه ارتفاعات پررو، چشمه سراب نیلوفر، غار پرآو، غار
آسنگران، غار تایله نو، غار رتیل

کنگاور : چشمه عبدل، چشمه هندی آباد، چشمه صیفور، چشمه سراب فش، چشمه سراب باران، چشمه سراب
دهلر، چشمه کبوتر لانه، چشمه سراب کرمخانی

گیلان غرب : دامنه کوه سرکش، دامنه سنبله، دامنه کوه شیاکوه، دامنه کوه بازی دراز، چشمه سراب گیلان
غرب، چشمه سراب مورت، طبیعت سراب گلین، طبیعت دشت دیره، طبیعت میاندار، طبیعت گردنه قلاجه،
طبیعت دار بادام، طبیعت ویژنان

هرسین : دامنه کوه بیستون، دامنه کوه شیر زبا، دامنه کوه پرو، دامنه کوه چمن اسماعیل، دامنه زرین کوه،
چشمه سراب هرسین، چشمه سراب بیستون، چشمه سراب نجویران، چشمه سراب برناج، چشمه سراب آب گرم،
حاشیه رود گاماسیاب حاشیه رود گیزه رود، حاشیه رود دینور آب

جاذبه های تاریخی

اسلام آباد غرب : آتشکده شیان، آتشکده میل میلگه، امام زاده حسن، امام زده عباسعلی، امام زاده علی اکبر، امام زاده قاضی الکیا یا قاضی وند، بنای ساسانی فیروز آباد، تپه چغا گاوانه، شهر قیل منصوره، قلعه شیان، کاروانسرای اسلام آباد غرب، مسجد ریجاب، مقبره ابودجانه

پاوه : امام زاده کوسه هجیج، مسجد جامع پاوه، مسجد دخان

جوانرود : زیارتگاه اویس قرنی، قلعه جوانرود، قلعه چنگیزخان، قلعه خرابه سید احمد بیگ

سرپل ذهاب : بنای طاق گرا، کاروانسرای سرپل ذهاب، کتیبه و سنگ نوشته انوبانی نی، قلعه شاهین

سنقر : آثار تاریخی روستای گلوچ، آثار روستای کلگاه زمان، امام زاده احمد بن محمد باقر، امام زاده هادی در روستای یاره گله، بقعه مالک، تپه باستانی روستای کلک، سنگ تاریخی و حمام قدیمی در روستای قروه، حمام قدیمی روستای دهنو، گور دخمه دربند، قلعه بزه رود، قنات روستای جوکان

صحنه : امام زاده عباسعلی، امام زاده محمود، امام زاده سید جلال الدین، پل آجری میان راهان، پل نوژی وران، پل خسروی، تپه قورباغه تپه، تپه سبزه چقا، زیارتگاه شوق علی، قبرستان گبری، قلعه مروان، کاروانسرای عباسی، گور دخمه های دربند، مقبره صخره ای کیکاوس

قصر شیرین : آتشکده چهار قاپی، باغ شیرین، بقایای کاخ شیرین، چهار قاپی، حوش کوری، سرای شاه عباسی، عمارت خسروی، کاخ هوش کوری، نهر شاهگدار

کرمانشاه : بازار تاریخی کرمانشاه، پل کهنه دوره صفویه بر روی رودخانه قره سو، تکیه معاون الملک، شهر باستانی کامبادنه، غار کاروانسرای ماهی دشت، مسجد دولتشاه، مسجد شاهزاده، مسجد جامع، مسجد حاج شهباز خان، مسجد عماد الدوله، نقش برجسته اردشیر دوم، اهورا مزدا و مهر طاق بستان، نقش برجسته شاپور دوم و سوم در طاق کوچک بستان، نقش برجسته خسرو دوم و اسب معروفش شبدیز

کنگاور : امام زاده سید جمال الدین، امام زاده باقر، پل آجری کوچه، حمام حاج اصغر خان، حمام حسن خان، حمام بزرگ، قلعه ساری اصلان، مسجد امام زاده کنگاور، مسجد جامع، معبد آناهیتا

گیلان غرب : زیارتگاه حضرت سلیمان در دهستان چله، زیارتگاه دوازده امام در روستایی گراویان، قدمگاه حضرت ابوالفضل در روستای کله جوب سفلی

هرسین : پرستشگاه پارتی، پل خسروی، تپه گنج دره یا چیا خزینه، دخمه شمس آباد، شهر باستانی چمچال، شیر سنگی، غار تاریخی بیستون، فراتاش بیستون، قلعه بیستون، قلعه دزیر، قلعه سرماج، کاخ شاپور، کاروانسرای بیستون، کتیبه وقف نامه شیخ علی خان زنگنه، گور دخمه های اسحاق وند، ناحیه باستانی بیستون، نقش گودرز دوم اشکانی، نقش میتریدات اشکانی، نقش ولگش، نقوش داریوش، مجسمه هرکول